

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Φ.Π.ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ©

ΧΕ 2025-2026

ΒΙΟΣ, ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ, ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

- 497/6-406 π.Χ. Από δήμο Κολωνού Αττικής. Επιφανής οικογένεια, αριστοκρατική παιδεία (γυμναστική και μουσική) και πολλά αξιώματα στη συνέχεια (πρώτη εμφάνιση και πρώτη νίκη 468).
- Ηθελε να γίνει και υποκριτής αλλά τα παράτησε λόγω μικροφωνίας.
- Σχέση με Περικλή και Ηρόδοτο (που τον επηρεάζει και έχουν κοινές ιδέες).
- Φιλαθηναϊότατος και ευσεβής. 120 έργα (ή 123), 18 νίκες.

- Σώζονται 7 τραγωδίες και δύο σατυρικά δράματα αποσπασματικά (*Ιχνευταί*, *Ίναχος*) και πολλά αποσπάσματα. Η διάσωση των συγκεκριμένων έργων οφείλεται σε κάποια κριτήρια αξιολόγησης που έθεσαν οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι (Αριστοφάνης Βυζάντιος, Δίδυμος Θραξ) , συνεπώς δεν μπορούμε να πούμε αν είναι αντιπροσωπευτικά ή θα ήταν και τα καλύτερα.

Βυζαντινή τριάς

- Αΐας
- Ἡλέκτρα
- Οἰδίπους ἐπὶ Κολονῶ
- Σε 250 χειρόγραφα L ο παλαιότερος
Λαυρεντιανή βιβλιοθήκη Φλωρεντίας β μισό
10^{ου} αι.

Βασική έκδοση

- H. Lloyd-Jones, G. Wilson Οξφόρδη 1990
Oxford classical texts

Αντικατέστησε του A.C. Pearson, 1924/1928

- 480 Σαλαμίνα (παιάν, πρωτοεμφανίζεται στη δημόσια σκηνή. Πιθανόν πλαστό ανέκδοτο).
 - 468 1η εμφάνιση και νίκη επί ηλικιωμένου Αισχύλου (*Τληπτόλεμος*) 456-446,
 - 450-440 *Αίας* (πιθανόν η αρχαιότερη σωζόμενη· 460-450)
 - *Αντιγόνη*; 442 (νίκη και ίσως γι αυτό και γίνεται στρατηγός το 441/440 και Ελληνοταμίας το 443/2) . 446 γέννηση του κωμικού Αριστοφάνη. ΔΕΚΑΕΤΙΑ 450-440.
 - *Τραχίνιαι* (λίγο από *Αντιγόνη* και σίγουρα μετά από Άλκηστιν του Ευριπίδη, το 438)
 - *Οιδίπους Τύραννος* (ΟΤ) 430-425/0 (; μήπως σχέση με αθηναϊκό λοιμό του 430;)
 - *Ηλέκτρα* (420 ή όψιμη κοντά στον *Φιλοκτήτη* που είναι όψιμος· 417-411 εγχειρίδιο δηλ. κοντά στη Σικελική εκστρατεία του 415-413)
 - 409 *Φιλοκτήτης*. (ΒΕΒΑΙΗ ΧΡΟΛΟΓΟΓΗΣΗ)
 - μετά θάνατον 401 (ΒΕΒΑΙΗ ΧΡΟΛΟΓΟΓΗΣΗ)
 - (θάνατος 406/405) διδάσκεται ο *Οιδίπους επί Κολωνώ* (ΟΚ). Η κωμωδία *Βάτραχοι* του Αριστοφάνη το 405 π.Χ. τον αναφέρουν ως πρόσφατα νεκρό (ο Ευριπίδης το 406).
 - 404 τέλος Πελοποννησιακού πολέμου.
-
- ΑΙΑΣ, ΑΝΤΙΓΟΝΗ, ΤΡΑΧΙΝΙΑΙ ΤΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ.
 - Μήπως πίσω από Αίαντα ο Κίμων που πέθανε το 449;
 - 446-5 νόμος Περικλή για Αθηναίους πολίτες νωρίτερα το 452

- Σατυρικά δράματα σε αποσπάσματα, π.χ.:
- *Ιχνευταί* (αρπαγή βοδιών του Απόλλωνα από τον Ερμή),
- *Ίναχος* (πατέρας Ιούς που αγάπησε ο Δίας και η Ηρα τη μεταμόρφωσε σε αγελάδα).

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- αύξηση αριθμού χορευτών από 12 σε 15.
- Εισαγωγή 3ου υποκριτή.
- Διάσπαση της κοινής θεματικής στην τραγική τριλογία (και στο σατυρικό δράμα που ακολουθούσε): ο Αισχύλος τον ακολουθεί σε αυτές τις καινοτομίες.

Πηγή: Πλούταρχος

- Ο Σοφοκλής έλεγε ότι το ύφος του πέρασε από 3 φάσεις
- 1^η πομπώδες ύφος Αισχύλου (ὄγκος)
- 2^η δυσάρεστο, σκληρό, ωμό [εδώ Αίας, Αντιγόνη, Τραχίνιαι;]
- 3^η καλύτερο και καταλληλότερο για απεικόνιση χαρακτήρων. (ό,τι σημαίνει αυτό)

ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΚΥΚΛΟ

- **1) Τρωικός κύκλος:**
- *Αΐας,*
- *Φιλοκτήτης (πβ. του Ευριπίδη: Ιφιγένεια εν Αυλίδι, Τρωάδες, Εκάβη, Ελένη, Ανδρομάχη)*
- ***Κυρίως η Μικρά Ιλιάδα**

ΤΡΩΪΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

- α) Τα δράματα περιστρέφονται γύρω από την ατυχία του **μοναχικού** ήρωα. Γενικά η τάση του Σ. να βασίζει την ενότητα των δραμάτων του στην υπαρξιακή κρίση μεγάλων και απομονωμένων προσωπικοτήτων. Ο ήρωας είναι απομονωμένος από τους άλλους, είναι μεγάλη προσωπικότητα που βρίσκεται σε κατάσταση γεμάτη πάθος (περισσός= αντίθετο του έγκρατης, υπερβολικός, όχι μετρημένος, σώφρων). Η μοίρα του είναι αντίξοη και την αντιμετωπίζει με θάρρος και μεγαλοψυχία. Βασικά χαρακτηριστικά: **διαφορετικότητα και περιθωριοποίηση. Έτσι ενισχύεται το δραματικό πάθος.**
- β) Ο άνθρωπος και η ακατανόητη και συνήθως εχθρική θεότητα και θεία βούληση. Ο ήρωας είναι θύμα της μοίρας που είναι σκοτεινή. **Απάτη και πειθώ.** Το θέλημα των θεών (ανεξιχνίαστα θεϊκά σχέδια).
- Έχει δάνεια από ομηρικά έπη (**Πολέμων πλατωνικός του 4^{ου} με μέσα 3^{ου} αι. π.Χ. έλεγε τον Ομηρο επικό Σοφοκλή και τον Σοφοκλή τραγικό Όμηρο**)

ΘΗΒΑΪΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

- *ΟΤ,*
- *Αντιγόνη,*
- *ΟΚ.*
- **** Άλλες πραγματεύσεις του Θηβαϊκού κύκλου που δεν αναφέρεται παρά λίγο στα ομηρικά έπη και στον Κατάλογο Γυναικῶν και με μία μικρή αναφορά στα Ησιόδεια Έργα και Ημέραι είναι τα έπη του επικού κύκλου *Οιδιπόδεια, Θηβαῖς, Επίγονοι***

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ

το δράμα βασίζεται πάνω στην αμφισημία του φαίνεσθαι και της πραγματικότητας. Κατά τραγική ειρωνεία ο σοφός Οιδίπους (έχει λύσει το αίνιγμα της Σφίγγας και έτσι γίνεται βασιλιάς της Θήβας) είναι ο αδαής, από ερευνητής του μιάσματος που έχει πέσει στη Θήβα γίνεται ο ένοχος, από δολοφόνος (του πατέρα του Λαΐου) γίνεται θύμα του εαυτού του. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η γνωστική αμφισημία που συνδυάζεται με μία δραματική αμφισημία ηθικής δράσης, δηλ. ο ίδιος που πράττει φρικτά πράγματα δεν το ξέρει. Η φυσική τύφλωση του Οιδίποδα είναι μία μεταφορά για τη νοητική του τύφλωση. Αντίθετα ο μάντης Τειρεσίας που είναι φυσικά τυφλός είναι αυτός που βλέπει την αλήθεια. Άρα και εδώ έχουμε τα χαρακτηριστικά α και β του προηγούμενου κύκλου. Η αλήθεια είναι γνώση που τελικά τυφλώνει, διότι υπερβαίνει τα όρια της λογικής του ανθρώπου. (φυσική και νοητική τύφλωση).

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩΙ

- το δράμα είναι ένας απαισιόδοξος στοχασμός πάνω στην ανθρώπινη ζωή που σημαδεύεται από βάσανα και θάνατο. Η πλοκή διαδραματίζεται συμβολικά στον αττικό δήμο καταγωγής του ίδιου του Σ.! Η σκέψη συνοψίζεται στο καλύτερα να μην είχαμε γεννηθεί ποτέ. Η ευπάθεια της ανθρώπινης κατάστασης: και εδώ ο άνθρωπος είναι έρμαιο του πεπρωμένου και των ανεξιχνίαστων βουλών του θείου. Άρα και εδώ έχουμε τα χαρακτηριστικά α και β του προηγούμενου κύκλου. Με μία διαφορά: στο τέλος επέρχεται μία υπερβατική γαλήνη. Ο Θηβαίος Οιδίπους καθίσταται ημίθεος και θα κατοικήσει ως τέτοιος το ιερό άλσος του αττικού Κολωνού. Πρόκειται για μία οδό λύτρωσης χάρη στη φιλόξενη ευσπλαγχνία του μεγαλύτερου Αθηναίου ήρωα, του Θησέα, και γενικά της πόλης των Αθηνών που κλείνει με το εγκώμιό της. Πρόκειται μάλλον για επινόηση του φιλαθηναϊότατου ποιητή, αφού στον Όμηρο ο Οιδίπους πεθαίνει στη Θήβα, εκτός κι αν υπήρχε μία τοπική αθηναϊκή εκδοχή.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

- το δράμα είναι η σύγκρουση ανάμεσα στους νόμους των θεών και εκείνους των ανθρώπων. Εδώ έχουμε μία ισχυρή γυναικεία προσωπικότητα με ηθική συνέπεια που καταδικάζεται σε πρόωρο θάνατο (*mors immatura*). Απέναντι στην Αντιγόνη στέκεται ο θείος και βασιλιάς της Θήβας Κρέων που όψιμα μόνον μεταστρέφεται μετά από πολλαπλές καταστροφές. Η αλαζονική συμπεριφορά καταδικάζεται.. Ας λάβουμε υπόψη ότι η ανθρώπινη πρόοδος είναι ένα ιστορικό γεγονός εκείνη την εποχή, αλλά εδώ εισάγεται και η ηθική της διάσταση, δηλ. βρισκόμαστε σε μία εποχή μεγάλης ανάπτυξης της Αθήνας αλλά αρχίζουν κάποια ανησυχητικά φαινόμενα που ο Σοφοκλής εντοπίζει σε αντίδραση των σοφιστικών ιδεών. Το ίδιο είναι εμφανές με τον **Ηρόδοτο** και φυσικά επαληθεύεται στον Πελοποννησιακό πόλεμο όπως τον κατάλαβε ο Θουκυδίδης.

- Πολύ ενδεικτικοί είναι οι στίχοι 332-383 για το δεινόν που είναι ο άνθρωπος (το φοβερό δημιούργημα) που από τη μία είναι άξιος εγκωμίου, από την άλλη όχι. Ο άνθρωπος χάρη στην τεχνική του δεξιότητα και την ευφυΐα είναι τα μέσα που τον κάνουν ανώτερο όλων αλλά πάλι με μεγάλη ευκολία μπορεί να κυλίσει στην ελκυστική και αλαζονική ψευδαίσθηση της παντοδυναμίας (τόλμας χάριν).
- πολλά τὰ δεινὰ κούδεν ἄνθρώπου δεινότερον πέλει 332

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ

ΧΟΡΟΣ

Πολλά 'ναι τὰ θάματα,
πιὸ θάμ' ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, τίποτα χ'
πέρ' ἀπ' τὴν ἀφρομάνιστη
τραβάει καὶ πάει τὴ θάλασσα
μὲ τοῦ νοτιᾶ τὶς φουρτοῦνες,
περνόντας κάτω ἀπ' τὰ κύματα
π' ὀλόγυρά του βρυχιοῦνται·
καὶ τὴν τρανύτερη μὲς στοὺς θεοὺς
τὴν ἄφταρτη ἀκάματη Γῆ,
καταπονάει μὲ τ' ἀλέτρια, ποὺ χρόνον μὲ χρόνο
πᾶνε κι ἔρχονται ἀλογόσυρτ' ἀπὸ πῶ της
ὀργώνοντάς την.

Καὶ τῶν ἀλαφρόμυσλων
τῶν πουλιῶν τὴ γενιὰ παγιδεύοντας
πιάνει καὶ τὰ ἔθνη τῶν ἄγριων
τῶν θηρίων καὶ τὰ θαλάσσια
τὰ θρέμματα τοῦ πελάου
μὲς στὰ διχτυόκλωστα βρόχια τοῦ

ὁ ἄνθρωπος ὁ πολυτεχνίτης,
καὶ τὰ γρίμι πού ζεῖ στῶν βουνῶν τὶς κομιές
μέ τὶς μηχανές του νικᾷ
καὶ στὸ δασύτριχο γύρω τάλόγου τὸν πράχνηλο
περνάει τὸ ζυγὸ, καθὼς καὶ τοῦ ἀδάμαστου
βουνήσιου ταύρου.

Καὶ γλῶσσα καὶ νόηση ἀνεμόφτηνη
καὶ τὴν καλὴ μέσ σέ πόλεις κυβέρνια τὰ
ἔμαθε νᾶχη· καὶ πῶς
ἀπ' τὰ ὑπαίθρια τὰ βέλη τῆς νύχτιας παγωνιάς·
καὶ τοῦ κακοῦ τάνεμόβροχου
νὰ φυλάγεται—ὁ παντοσόφιστος·
ἀνεφοδίαστον, τίποτα
δὲν τὸν βρίσκει ἀπ' ὅ,τι 'ναι νᾶρθη·
μόνο ἀπ' τὸ Θάνατο
γλυτωμὸ δὲ θὰ βρῇ πουθενά·
ὅμως γι' ἀρρώστειες, πού τρόπο δὲν εἶχανε,
βρῆκε ὁ ἓνας μέ τὸν ἄλλο γιατροιά.

Κι ἐνῶ ἔχει σοφία νὰ μηχανεύεται
τέχνες ποῦτε μποροῦσε νὰ ἐλπίση καεῖς,
πότε γυρνάει στὸ κακὸ
καὶ στὸ καλὸ πότε πάλι· μὰ ὅποιος τοὺς νόμους τιμᾷ
τῆς χώρας του καὶ τὴν ὀρκόδετη
τῶν θεῶν δίκη, δοξάζει τὴν πόλιν τὴν,
κι εἶναι χαμός της ἐκεῖνος, πού
ξεδρομίζει ἀπ' τὴν ἴσιν τὴν στράτα
χάρη στὸ θράσος του.
'Ο Θεὸς μὴν τὸ δώση ποτὲ
κάτω ἀπ' τὴν ἴδιαν τὴν στέγη νὰ κάθεται
ἢ νὰ μοῦ εἶναι ἓνας τέτοιος ὁμόγνωμος.

ΜΥΘΟΣ ΑΤΡΕΙΔΩΝ

- *Ηλέκτρα* **Φυσικά ο ομηρικός επικός κύκλος αλλά και η *Ορέστεια* του Στησίχορου
- Το θέμα απασχόλησε και τον Αισχύλο (*Χοηφόροι* μέσα στην τριλογία *Ορέστεια* 458 π.Χ.) και τον Ευριπίδη (*Ηλέκτρα*). Και εδώ όπως στην Αντιγόνη κυριαρχεί μια ισχυρή γυναικεία προσωπικότητα που είναι διαρκώς στην σκηνή. Η δολοφονία του Αίγισθου παρουσιάζεται ως τυραννοκτονία (αττικό χαρακτηριστικό). Επίσης ας προσεχθεί η μεταμφίηση του Ορέστη και η αναγνώριση μεταξύ των δύο αδελφών. Διαφοροποιήσεις από Αισχύλο: πρώτα σκοτώνεται η Κλυταιμήστρα, μετά ο Αίγισθος και εδώ Άργος όχι Μυκήνες. Κυρίως όμως η αναγνώριση γίνεται πλέον πιο αποτελεσματική. Κυρίως ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Ηλ. και όχι απλώς συνοδός στο σχέδιο του Ορέστη. Η δολοφονία Αίγισθου μοιάζει με τυραννοκτονία που χαρίζει στην πόλη την ελευθερία.

ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ 1

- *Τραχίνιαι* (πρβ. τον Ηρακλή στα δράματα του Ευριπίδη: *Άλκηστις*, *Ηρακλής*, *Ηρακλείδαι*)
**Άλλες προηγούμενες λογοτεχνικές πραγματεύσεις του μύθου του Ηρακλή είναι τα έπη *Οιχαλίας άλωσις*, από τον Ησιόδειο *Κατάλογο Γυναικῶν* (*Ηοῖαι*), το έπος *Ήράκλεια* του Πείσανδρου και το αντίστοιχο του Πανύασση του Αλικαρνασσέα (θείου του Ηρόδοτου), αλλά και αναφορές στον Πίνδαρο, τον Βακχυλίδη.

ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ 2

- Και εδώ όπως σε *Αντιγόνη* και *Ηλέκτρα* κυριαρχεί μια γυναίκα, η Δηιάνειρα, σύζυγος του Ηρακλή, ακόμη κι όταν μετά την αυτοκτονία της αποσύρεται από την σκηνή, προκαλεί τον θάνατό του. Εδώ η γυναίκα προσπαθεί απεγνωσμένα να ξανακερδίσει την αγάπη του συζύγου. Η απάτη υπάρχει στην ιστορία του χιτώνα του Νέσσου. Όλα στηρίζονται σε παρεξήγηση που βαθμιαία αίρεται: ο σύζυγος Ηρακλής και ο γιος Ύλλος βαθμιαία καταλαβαίνουν την αθωότητα της Δηιάνειρας. Και εδώ έχουμε δολιότητα από μέρους του θείου και ανεξιχνίαστη θεϊκή θέληση, οπότε και εδώ ο θνητός είναι θύμα-ένοχος.

Λέξεις κλειδιά για τα θεματικά μοτίβα στον Σοφοκλή

- 1. Προβληματισμός πάνω στην ανθρώπινη μοίρα. Ισχυρές προσωπικότητες, εξαιρετικά τραγικές, ταυτόχρονα θύματα και ένοχοι, απέναντι στα ανεξιχνίαστα θεϊκά σχέδια, στα οποία αντιστέκονται, αλλά τελικώς ηττώνται. Οι ήρωες είναι ευγενείς και σπουδαῖοι (όρος του Αριστοτέλη για τους ήρωες και του έπους)
- 2. Έρμαιο της θεϊκής θέλησης. Δυστυχία του θνητού. Φυσική και εσωτερική απομόνωση. 3. Πορεία αυτογνωσίας: το πάθος προκύπτει περισσότερο από τη συνειδητοποίηση της προσωπικής μοναξιάς και δυστυχίας.
- 4. Ανωτερότητα του ηθικού νόμου (ακόμη κι αν η έκβαση είναι αρνητική). Η αρνητική έκβαση δηλώνει και το μέγεθος του μεγαλείου του ήρωα. Αντίθετα προς τους σύγχρονους του Σοφοκλή σοφιστές, οι ηθικοί νόμοι έχουν υπερβατικό χαρακτήρα.
- 5. Διαχωρισμός μεταξύ σφάλματος και ευθύνης. Παράλληλα υπάρχει και η ιδέα της επανόρθωσης.

ΒΑΣΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ/ΘΕΜΑΤΑ

- της ύβρεως,
- της δίκης,
- «άγνοια-γνώση»
- τύφλωση-όραση»

Γλώσσα, ύφος

- Η γλώσσα δηλώνει το ήθος του ήρωα. Το ύφος είναι σαφές, μετριοπαθές και φυσικό. Βασική είναι η αντιπαράθεση αντιθέτων και η δημιουργία διπτύχων. Γλωσσική αμφισημία και ειρωνεία. Συχνά η πολυσημία οδηγεί στην τραγική ειρωνεία.

ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΔΡΑΜΑΤΩΝ

- Σαλαμινίων ναυτών στον *Αίαντα* (που είναι από Σαλαμίνα),
- ναύτες συνοδοί του Οδυσσέα και Νεοπόλεμου στον *Φιλοκτήτη*,
- γέροντες Θηβαίοι στον *ΟΤ* και *Αντιγόνη*,
- γέροντες Αθηναίοι στον *ΟΚ*,
- νεαρές κοπέλες του Άργους στην *Ηλέκτρα* και στις *Τραχίνιες*.

ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ ΘΕΩΝ

- Αθηνάς στον *Αίαντα*,
- Ηρακλή στον *Φιλοκτήτη*.
- χωρία προς συζήτηση:

1) Τραχ. 126-35 (εφήμερον του ανθρώπου)

2) Αΐας 669-77 (ο ρυθμός του κόσμου, η ιδέα της εναλλαγής στην ανθρώπινη ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις)

3) Αντιγόνη 453-60 (εφήμεροι ανθρώπινοι νόμοι έναντι αιωνίων των θεών)

Βέβαια, ζωή δίχως πόνο οὐδ' αὐτὸς
ὁ παντοδύναμος Δίας σὲ κανένα θνητὸ
δὲ χάρισε, μὰ ὅλους
τριγυρνοῦνε καὶ λύπες καὶ χαρὲς
σὰν τοῦ Χοροῦ τοῦ ἑφταπάρθενου οἱ γύναι.

Πάντα ἡ ἀστροπλούμιστη νύχτα δὲ κενεῖ,
οὔτε κι οἱ ἀντίμαχες μοῖρες τοῦ ἀνθρώπου,
οὔτε τὰ πλούτη, μὰ πέταξαν
μὲ μιᾶς καὶ πᾶνε,
καὶ πίσω τῶνα ὑπὸ τᾶλλο ἀκλουθοῦν
τὰ χαροκόπια κι οἱ στέρησες.
Σ' αὐτὰ λέω καὶ σὺ νὰ στηρίζης, βασίλισσα,
τίς ἐλπίδες σου πάντα·
γιατὶ ποιὸς εἶδε τὸ Δία ποτὲ]
ἔτσι ἀνέγνωιαστο γιὰ τὰ παιδιὰ του ;

"Όλα ὁ μακρὸς κι ἀναρίθμητος χρόνος
 τὰ φανέρωτα πρὶν φέρνει στὸ φῶς
 κι ἀφοῦ φανοῦνε μέσα του τὰ κρύβει.
 Τίποτ' ἀνέλπιστο δὲν εἶναι ὡς κι ὁ ὄρκος
 ὁ πιὸ βαρὺς πατιέται κι ἡ πιὸ στέρια
 ἡ ἀπόφαση· γιατί κι ἐγὼ πρὺ τότε
 στ' ἄγριο μου ἐκεῖνο ἐπέμενα τὸ πείσμα,
 σὰν σίδερο βαμένο ἔχω στεμώση
 ἀπ' τὴ γυναῖκ' αὐτῇ, πρὺ τὴν πονεῦμαι
 χήρα μέσα σ' ἐχθρὺς νὰ τὴν ἀφήσω
 μαζί μὲ τὰρφανό μου τὸ παιδί.
 Μὰ θενὰ πάω γιὰ νὰ λουσιῶ ἐκεῖ κάτω
 στὰ λιβάδια κοντὰ στὸ περιγιάλι,
 γιὰ νὰ καθαριστῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ ρύπο
 κι ἀπ' τὴ βαριά τῆς Θεᾶς ὀργὴ γλυτώσω.
 Κι ἔπειτα τόπο, πρὺ πεδᾶρι αἰθρώπου
 νὰ μὴν πατῇ θὰ πάω νὰ βρῶ, νὰ χῶσω
 αὐτὸ τὸ μισητότατο σπαθί μου
 βαθιὰ στὴ γῆς, νὰ μὴν τὸ δῇ πιά μάτι,
 μὰ ἡ νύχτα κι ὁ Ἄδης κατω ἄς τὸ φυλάγου

Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἀπ' ἐδῶ καὶ μὲρὸς θὰ ξέρω
στοὺς θεοὺς νὰ ὑποχωρῶ καὶ νὰ μάθω
τοὺς Ἀτρεΐδες νὰ σέβωμαι ἀρχηγοί μας
εἶναι, ὥστε πρέπει νὰ τοὺς προσκυνοῦμε·
πῶς ὄχι; γιατί ἐμπρὸς στήν ἐρουσία
κι ἡ πιὸ τρομερὴ δύναμη κι ἀντιεία
σκύβει κεφάλι. Ἔτσι κι οἱ χειμῶνες
μὲ τὶς στοῖβες τὰ χιόνια κάνουν ὅπο
στὸ καρποφορτωμένο καλοκαίρι
κι ὁ σκοτεινὸς τῆς νύχτας κύκλος φεύγει
μπρὸς στήν ἡμέρα μὲ τ' ἄσπρα τῆς ἡμέρας,
γιὰ νὰ νάψη τὸ φῶς τῆς· ἡ ἄγρια λίσσα
τοῦ ἀνέμου ἀφήνει τέλος τὴν πορτοβουη
τῇ θάλασσᾳ νὰ κοιμηθῇ· κι ὥς κι ὁ ὕπνος
ποὺ τὰ πάντα νικά, λύνει ὅσα δέσφ
κι οὔτε ποὺ τὰ κρατεῖ δεμένα πάντα.
Καὶ γὰρ πῶς δὲ θὰ μάθω νὰ χῶ γνώση;
καὶ βέβαια θὰ χῶ, γιατί πιά ἔχω νοῦση
πῶς τόσο τὸν ἐχθρὸ νὰ μισῶ πρέπει
σὰ νὰ ταν φίλος πάλι νὰ τοῦ γίνω·
μὰ καὶ στὸ φίλο δὲ θὰ θέλω νὰ μαι
τόσο ὑπερβολικὸς σὲ προθυμία,
σὰ νὰ ταν νὰ μὴ μείνη πάντα φίλος

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ναί, γιατί δὲν ἦταν
 ὁ Δίας, ποῦ μοῦ τὰ ἔχει αὐτὰ κηρύξει,
 οὔτε ἡ συγκάτοικη μὲ τοὺς θεοὺς
 τοῦ Κάτω κόσμου, ἡ Δίκη, αὐτοὺς τοὺς νόμους
 μὲς στοὺς ἀνθρώπους ὄρισαν· καὶ μήτε
 πίστευα τόση δύναμη πῶς νᾶχουν
 τὰ δικά σου κηρύγματα, ὥστ' ἐνῶ εἶσαι
 θνητὸς νὰ μπορῇς τῶν θεῶν τοὺς νόμους
 τοὺς ἄγραφτους κι ἀσάλευτους νὰ βιάζης·
 γιατί ὄχι σήμερα καὶ χθες, μὰ αἰώνια
 ζοῦν αὐτοί, καὶ κανεὶς δὲν τὸ γνωρίζει
 ἀπὸ πότε φανήκανε· κι ἐγὼ
 ποτὲ δὲ θὰ μπορούσα νὰ τρομάξω
 θέλημ' ἀνθρώπου κανενὸς καὶ δώσω
 στοὺς θεοὺς δίκη, παραβαίνοντάς τους·
 πῶς θὰ πεθάνω τῶξερα, πῶς ὄχι ;

- ο ρόλος του ανθρώπου να είναι σώφρων **89**
Πώς πρέπει να ζούμε ; (Kitto, καινούριο
είδος ήρωα;).

Για καθεμία τραγωδία υπάρχουν από μία ή και περισσότερες σχολιασμένες εκδόσεις. Πολλές έχουν μεταφραστεί και κυκλοφορούν σε ελληνικούς εκδοτικούς οίκους.

Μπορεί λοιπόν κανείς που θέλει να διαβάσει μια τραγωδία να τη διαβάσει καταρχάς ως ένα λογοτεχνικό (και ενμέρει δραματικό) έργο και μετά σε μία δεύτερη φάση εμβάθυνσης και εισαγωγής στα ερωτήματα που η τραγωδία θέτει να τη διαβάσει μαζί με την (/τις) οικεία (/ες) σχολιασμένη (/ες) έκδοση (εκδόσεις).

μερικά γενικά δεδομένα περί τραγωδίας και σύνθεσής της
Το βασικό θεματικό υλικό είναι πάντα από τη **μυθολογία** και τους **μυθολογικούς κύκλους**. Σημασία έχει η σύνθεσις των πραγμάτων, δηλ. ο τρόπος με τον οποίον ο κάθε ποιητής συνθέτει τα γνωστά του μύθου στοιχεία ή προσθέτει λεπτομέρειες που αναδεικνύουν κάτι προσωπικό. Το ήθος των προσώπων δεν λειτουργεί αυτόνομα αλλά υποτάσσεται στον μύθον, δηλ. την υπόθεση του δράματος. Αναγνωρίζονται επίσης και κάποια μοτίβα, όπως της άγνοιας, της αναγνώρισης, της απομονόσης του ήρωα, της ύβρεως, της θεϊκής παρέμβασης (τελουργικά, προφητείες, επιφάνειες).

ΑΙΑΣ

- Αν είναι μαζί με Αντιγόνη και Τραχίνιαι από τα παλαιότερα συνηγορούν
- Έλλειψη πολλών διαλόγων με 3 υποκριτές
- Αναπαιστική εισαγωγή στην Πάροδο
- Χρήση αναπαίστων για ολοκλήρωση σκηνής ή την εισαγωγή ενός νέου χαρακτήρα;
- Τεχνική στιχομυθίας
- Αρχαϊκός χαρακτήρας δομής;
- Σίγουρα διαιρείται σε 2 μέρη (ώς 865 μέχει αυτοκτονία και μετά σχετικά με το αν μπορεί να έχει ή όχι αξιοπρεπή κηδεία/**δίπτυχο** όπως οι άλλες 2 τραγωδίες; Όχι όμως με υποτιμητική σημασία. Το τελευταίο τμήμα της τραγωδίας είναι απαραίτητη εξέλιξη ενός συνόλου).

Ένα σχόλιο στο στ. 1123

- Θέλοντας να μακρύνει το έργο, ψύχρανε αι αραίωσε το τραγικό πάθος
- ἐκτεῖναι τὸ δρᾶμα θελήσας ἐψυχρεύσατο καὶ ἔλυσεν τὸ τραγικὸ πάθος
- Αυτοκτονία σε στ. 856 ακολουθούν άλλοι 550 στίχοι

Αυτοχειρία

- Μίσμα με κυρώσεις από το κράτος
- Ηρακλής π.χ. Οδυσσέας δεν αυτοκτονούν τελικά
- Είναι κάτι το αρνητικό όχι ηρωικό
- Εδώ γίνεται για να σώσει την τιμή του ο ήρωας. Αυτό είναι και το βασικό ζητούμενο
- Η ταφή ως σύμβολο αναγνώρισης της αξία κάποιου από τους άλλους